

Михайловська Я.С.

студентка;

Корчева О.О.

студентка,

Науковий керівник: Левчук О.В.

доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ І ВПЛИВ ЄС

Україна впродовж останніх 5–6 років стрімкими темпами набувала вторинності у європейських енергетичних справах, як завдяки політиці дискредитації її з боку східного сусіда, так і в першу чергу, завдяки короткозорості, корумпованості та недолугості урядів, що змінювали один одного в калейдоскопічному режимі, змагаючись за контроль над фінансовими потоками в інтересах тих чи інших кланово-олігархічних угруповань. Тому для керівництва держави, яка виявилась на узбіччі європейських процесів, буде важливим керуватись принципом малих кроків, спрямованих на досягнення скромних успіхів, що могли б засвідчити дієздатність держави та сприяти відновленню довіри партнерів. Вирішити власними силами завдання реформування енергетичного сектору, забезпечення енергетичної безпеки України в період до 2020 року зможе лише в кооперації з ЄС.

Не дивлячись на зростання азійських ринків споживання енергоносіїв, ЄС в поточному десятилітті інерційно зберігатиме привабливість для постачання енергоносіїв. Його поступове становлення як єдиної системи, що діє за ринковими механізмами, дозволяє забезпечити Україні конкурентні позиції як транзитної країни за умови створення відповідних європейським умов діяльності для енергетичних компаній. Вигідне географічне становище у поєднанні з прогнозованою тарифно-регулятивною політикою здатне гарантувати Україні стабільні, хоча й не такі високі, як у 90-х роках, обсяги транзиту енергоносіїв на лінії Схід – Захід [1].

Енергетична політика залишається ахіллесовою п'ятою України упродовж всього періоду з часу проголошення незалежності. Жодна із стратегічних цілей – зниження енергомісткості ВВП, інтенсифікація розробки власних покладів енергоресурсів, диверсифікація джерел та шляхів постачання енергоносіїв, формування стратегічного нафтового резерву, створення ядерно-паливного циклу – не досягнуті. Навіть окреме досягнення – створення технічних можливостей для імпорту нафти з альтернативних джерел (МНТ «Південний» та нафтопровід Одеса – Броди) на початку 2000-х не привело відразу до вирішення проблеми диверсифікації постачань нафти.

Владні команди в Україні за весь період з 1991 року віддавали перевагу моделі бізнес-експлуатації існуючої енергетичної залежності країни перед моделлю забезпечення енергетичної безпеки. Глобальна тенденція здорожчання енергоносіїв та їх використання в якості інструменту політичних та економічних впливів робить неефективним подальше збереження моделі бізнес-експлуатації енергозалежності та диктує необхідність відмови від неї. Водночас, спостерігаються явища, які підтверджують подальші наміри номенклатурно-олігархічних угруповань використовувати таку модель і надалі. Це загрожує сценарієм не тільки поглинання енергетичних активів України, але й лавиноподібною економічною експансією з боку РФ та дезорганізацією німецьких основ енергетичної безпеки.

Становище України як сполучної ланки між Росією та ЄС, Каспієм та Центральною Європою містить перспективу збереження транзитної ролі та функціональності її систем транспортування вуглеводнів. Однак, на тлі загального

зміщення світової торгівлі енергоресурсами в бік Китаю та Індії з одного боку, та появи обрисів (хоча й неміцних, внаслідок глобальних фінансових потрясінь) трансатлантичного енергетичного партнерства (на базі постачання СПГ зі США, а в подальшому і нафти з бразильського шельфу та канадських нафтоносних пісків), роль України для ЄС та Росії не буде такою визначальною, як це було в період 1991–2008 років, до I хвили світової кризи, яка послужила стимулятором перегляду багатьох економічних, фінансових та енергетичних реалій [2].

Вплив ЄС на енергетичну безпеку України

«ЄС та Україна мають спільні інтереси в енергетичній галузі, і як ЄС, так і Україна можуть мати користь від інтеграції своїх енергоринків, тим самим підвищуючи, рівень енергетичної безпеки Європейського континенту», – це записано в преамбулі Меморандуму Україна – ЄС щодо порозуміння у співробітництві в енергетичній сфері від 1 грудня 2005 року. Проте, в цілому стратегія ЄС вже не орієнтована на потенціал України як найважливішої енергокомунікаційної ланки на Сході, хоча її не можна вважати спрямованою проти України, як це має місце з російськими планами. В системі координат «свій – чужий», Україна через неререформований енергетичний сектор так і не змогла отримати ідентифікатор «свій» для ЄС.

ЄС є значним гравцем на європейському і світовому енергетичному ринку, однак залишається достатньо вразливим до дії різних чинників, одночасно володіючи достатньо обмеженими можливостями для контрдій, зокрема, через задекларовані принципи Енергетичної Хартії. Результатом цього є постійний процес нівелювання активної ролі ЄС як повноправного гравця в енергетичних відносинах на загальноєвропейському рівні і перетворення його на пасивного координатора з питань захисту навколишнього середовища, енергоефективності і наукових досліджень в галузі енергетики.

Поширення європейських енергетичних стандартів на українське законодавство здатне суттєво підвищити опірність України до спроб політизувати міждержавні відносини в сфері енергетики, а долучення до загальноєвропейського ринку – зменшити непрозорість внутрішнього, в першу чергу газового ринку.

Енергетична стратегія ЄС на 2010–2020 роки характеризуються зосередженістю на вирішенні внутрішніх проблем організаційного характеру, наявність низки вимог до учасників енергоринку, однак без суворих зобов'язань, і обмеженої спроможності протистояти активній експансіоністській енергетичній політиці третіх країн. Ключовими в ній визначено 5 пріоритетів, що так чи інакше впливають і на Україну:

1) *Енергозбереження* як головна передумова для скорочення споживання енергоресурсів і, відповідно, пасивного посилення енергетичної безпеки. Оскільки в Україні енергозбереження стоїть в переліку пріоритетів не на першому місці, цей пріоритет ЄС буде мати швидше негативний вплив після впровадження ЄС сертифікатів енергоефективності. Їх включення до дозвільної процедури для генеруючих потужностей може зробити невідворотний удар по спроможності експортувати українську електроенергію, якщо Україна в поточному десятилітті не здійснить якісне реформування своїх генеруючих потужностей.

2) *Інтегрований енергетичний ринок*, який до 2015 року повинен був охоплювати всі країни-члени ЄС і до якого можуть приєднатися країни, що вступили в Енергетичне Співтовариство, призведе до зростання ролі ринків у порівнянні з двосторонніми угодами. Проте затягування Україною виконання взятих на себе зобов'язань, зокрема, з реформування газового ринку і ринку електроенергії, робить малоімовірним використання цього сегменту співробітництва.

4) *Лідерство в енергетичних технологіях та інноваціях* покликане сприяти подальшому нарощуванню енергетичної самостійності ЄС через покращення ефективності використання енергоносіїв. Цей пріоритет буде незначним чином впливати на енергетичну безпеку України в поточному десятилітті, наприклад, лише

через імпорт відповідних технологій. Широкомасштабна реконструкція усієї енергетичної інфраструктури з використанням передових технологій навряд чи можлива з огляду на низьку інвестиційну спроможність, неефективні механізми кредитної політики, недостатнє стимулювання енергозбереження зі сторони держави.

5) *Забезпечення інтересів споживачів* через проведення реформ у ціноутворенні, підключення споживачів до мереж та прозоре нарахування вартості послуг. Даний пріоритет відповідає принципам Третього енергетичного пакету і має забезпечити створення максимально комфортного енергетичного ринку для споживачів в ЄС. В контексті впливу на Україну це означає, що ЄС наполягатиме на продовженні процесу коригування цін на енергоносії до рівня економічнообґрунтованих для всіх категорій споживачів, а також подоланні непрозорості бізнесу українських енергетичних компаній, відкриття енергетичного ринку для європейських корпорацій [3].

На відміну від російської енергетичної стратегії, енергетична стратегія ЄС пропонує рівні і прозорі умови для всіх учасників за умови дотримання встановлених правил. Таким чином, постачання енергетичних продуктів з України до ЄС та транзитні маршрути через Україну можуть бути збережені лише за умови функціонування енергетичного сектору за принципами енергетичного законодавства ЄС. Відповідно, зволікання зі встановленням європейських правил гри чи їх неадекватне впровадження через декілька років здатне призвести до автосегрегації від європейського енергетичного ринку із серйозними негативними довгостроковими наслідками.

В останні роки Україна, Європа і весь світ зіткнулися з першою кризою епохи глобалізму. Вона розгортається на тлі загострення традиційних проблем людства, пов'язаних з браком енергетичних, продовольчих, водних ресурсів. Тому лише спільні зусилля, в тому числі в енергетичній сфері, допоможуть подолати кризові явища. Оптимальна геополітична та гео економічна конфігурація для України – платформа європейської інтеграції, що може дати ефект синергії.

Список використаних джерел:

1. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько. – К. : НІСД. – 1997. – 144 с.
2. Користін О.Є. Економічна безпека : навч. підручник / О.Є.Користін. – К. : Алерта; КНТ; Центр учб. літ. – 2010. – 368 с.
3. Енергетична безпека України 2020: виклики, можливості, сценарії. – К. : УСПП. – 2011. – 25 с.